

S-T

Redactie: M. A. LIEFTINCK, Dr C. G. G. J. VAN STEENIS.

Vaste Medewerkers: Dr J. G. B. BEUMÉE, L. COOMANS DE RUITER, Dr K. W. DAMMERMAN, Prof. Dr H. C. DELSMAN, Prof. Dr W. M. DOCTERS VAN LEEUWEN, Dr EDW. JACOBSON, Dr S. LEEFMANS, J. C. VAN DER MEER MOHR Jr, J. OLIVIER, Dr D. F. VAN SLOOTEN.

Adres der Redactie: Zoölogisch Museum, Buitenzorg

§ § ABONNEMENTSPRIJS VOOR NIET-LEDEN DER N. I. N. H. V. f 8.50 § §

OVER DEN WILDSTAND IN HET RANAUGEBIED

Ligging. — Het Ranaugebied ligt in het zuidelijkste gedeelte van de Residentie Palembang. Het midden van dit bergland wordt ingenomen door het 126 km² groote, vischrijke Ranaumeer, dat 540 m boven den zeespiegel ligt. Het westen van de geheele streek wordt door de Barisan-keten begrensd, en slechts een 15 km breede strook scheidt het Ranaumeer van Sumatra's Zuid-Westkust. In het zuiden van dit schitterende bergmeer verheft zich de indrukwekkende bergkegel van den uitgedoofden vulkaan G. Seminoeng (1881 m) boven het eenigszins sikkelvormige, door donker bosch omzoomde, watervlak.

Het Oosten van het Ranaugebied wordt door de „Kiwis” — een ongeveer 1100 m boven zee gelegen, breed keteldal tusschen den G. Raja (1647 m), G. Pesagi (2115 m) en Pg. Koekoesan (1402 m) — ingenomen. Tot ongeveer 1920 werd door naar hier geïmmigreerde Oganers (lieden uit de benedenlanden om Batoeradja) op zeer tijdelijke ladangs *arabica*-koffie geplant. In het zuidwestelijk deel van dit anders geheel verlaten, prachtige hoogland is in 1927 de theeonderneming Goenoeng Raja geopend. Dit gebied wordt ook heden nog regelmatig tweemaal in het jaar (meestal Februari en Augustus) door olifantenkudden, die vroeger op de droge rijstvelden van de „Noempangers” hun voedsel vonden, bezocht. Overigens is dit eenzame bergland betrekkelijk arm aan wild.

De noordelijk steil oplopende oever van het meer gaat spoedig in een 650-730 m hoog plateau, dat uit liparitische tufstroomden opgebouwd is en zeer vruchtbaren grond bezit, over. Deze hoogvlakte is in het zuidelijke deel, tot ver

over het midden van haar geheele breedte, met gesloten complexen van meer of minder onderhouden bevolkings-aanplantingen van *robusta*, vermengd met weelderige „bloekar”-opslag — hoofdzakelijk *Lantana camara*-struikgewas — begroeid. In het noordelijke deel ligt over de geheele breedte de koffieonderneming Ranau I/II.

Hoe noordelijker men komt, hoe groter deelen van het plateau worden door de, van het Z. naar het N. steeds dieper wordende cañon-achtige kloven in lang uitgerekte landtongen gesplitst (fig. 1). De vegetatie der steile wanden van deze tot 150 m diepe „tjoerangs” wordt typisch bepaald door het veelvuldig voorkomen

Fig. 1. Het woeste oerwoudgebied in het noordelijk deel van het Ranau-meer-plateau. Weggekap bosch op een der vele landtongen.

foto v. d. schr.]

de hoogvlakte vormen, tot flinke oerwoudbeken. Dit gebied is bijna ontoegankelijk, hier en daar moerassig geworden door opstuwing der riviertjes tengevolge van afschuivingen en aardstoringen, en overal dicht begroeid met bamboe, varens en rottan. Op meer open plaatsen komen kleine complexen van een glagah-achtig gras voor.

Zonder nauwkeurige terreinkennis was vroeger de afdaling over de hier en daar loodrechte, steeds echter buitengewoon steile, uit los zand bestaande tufwanden levensgevaarlijk. Het (schaarsche) wild, dat tengevolge van deze typische terreinstgesteldheid aan de weinige begaanbare wildpaden gebonden is, wordt door dit gemis aan vrijheid van beweging buitengewoon schuw.

Daar bij het openen van de onderneming Ranau verschillende in dit „no man's land” naar beneden loopende „neuzen” werden opengekap, om verbindings-

van groepsgewijs vereenigde, hoogstammige, *Tristania*-boomen, met een licht gekleurde bast, en door de uit het overigens donkere bosch helder oplichtende, reusachtige, roodbloemige *Bauhinia*- en *Millettia*-slingerplanten. ¹⁾

Op den bodem van deze langzamerhand voortdurend breder wordende ravijnen — het plateau bestaat in het noordelijkste deel hier en daar slechts nog uit smalle langgerekte ruggetjes — verzamelt zich het druijwater uit de geweldige tufmassa's, die

¹⁾ Zie: Dr C. G. G. J. VAN STEENIS, Report of a botanical trip to the Ranau Region, South Sumatra. Bull. Jard. Botan. Buitenzorg, Ser. III, Vol. VIII, livr. 1, Dec. 1933, blz. 13.

wegen naar daarachter gelegen vlakke tuincomplexen aan te leggen, is de toegang thans gemakkelijk en weinig vermoeiend. De overzichtsfoto (fig. 2) geeft een goed idee van de geaardheid van dit moeilijke terrein, ofschoon er geen typische kale steile wand op voorkomt. Later heb ik bijzonder interessante stukken van dit oerwoudgebied door smalle rechte paden (rintissans) in lengte- en breedterichting toegankelijk gemaakt en van verborgen, hooggelegen observatieposten laten voorzien. Bij die gelegenheid werd in deze, met weinig uitzondering, nog volkomen oorspronkelijke rimboe, een nieuwe vindplaats van *Rafflesia Arnoldi* ontdekt, die door houtvester C. N. A. DE VOOGD werd bevestigd en waarover in De Tropische Natuur een mededeeling verscheen.

Verder noordwaarts wordt dit ingewikkelde systeem van rimboe-ravijnen door den Pg. Sepatoehoe (853 m) en zijn westelijke uitloopers, aan welke barrière de blok-tufmodderstromen zich gestuwd hebben, volkomen afgesloten („sepatoehoe” beteekent: siapa tahoe? — wie weet er den weg?). Langs den Pg. Sepatoehoe stroomen de beken naar het westen, om tenslotte in de Wai Koeala Selaboeng uit te komen. Waar bedoeld oerwoudcomplex tot 1933 grootendeels in de erfpachts-concessie van de toen door mij beheerde onderneming Ranau I/II lag, was het mogelijk ongewenschte gasten van de meest verschillende nuanceering, zoo noodig met geweld, te weeren.

Overzicht over den wild-

stand. — Het wild is in het algemeen gesproken in de jaren 1928 — 1934 aan aantal gering, aan soorten echter talrijk geweest. In de eerste plaats moet dit aan de zeer moeilijke terreinsgesteldheid toegeschreven worden, welke weinig gelegenheid tot voedselvoorziening biedt. Aan den anderen kant is het wild, en zijn vooral de herten-soorten, reeds sedert geruimen tijd door het onzinnige uitmoorden door de bevolking, — die over een buitengewoon groot aantal voorlaadgeweren beschikt — sterk in aantal achteruit gegaan. In het onoverzichtelijke terrein, waar men zelden verder dan 20 schreden kan schieten, zijn deze ouderwetsche schietijzers zeker gelijkwaardig aan de normale repeteergeweren (groot caliber!).

Misschien nog erger dan het begrijpelijke afschieten van schadelijk wild op de ladangs, wordt aan den wildstand schade gedaan door de „aasjagerij” van

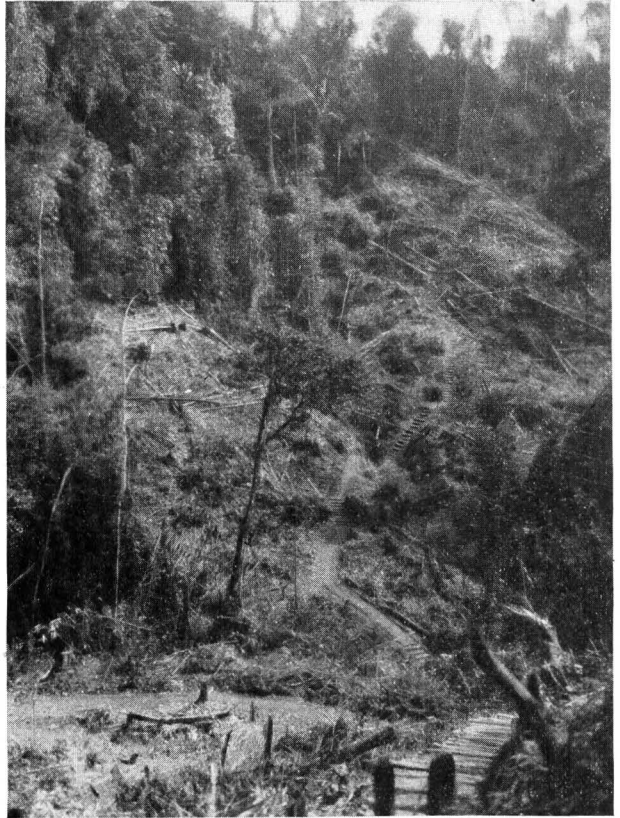

Fig. 2. Opengekapt bosch en steil toegangspadje tegen een zware helling bij de ond. Ranau.

(foto v. d. schr.)

eenige — ook aan het Bestuur bekende — hartstochtelijke stroopers, die door groote rimboekennis in staat zijn, het wild, dat zich in het bosch verscholen houdt en slechts op enkele wildpaden is aangewezen, te benaderen. Sedert deze speurders bij uitnemendheid het gebruik van de sterke „everready”-lampen hebben geleerd, zijn de dieren ook gedurende den nacht niet meer zeker van hun bestaan.

Voorals de hertensoorten werden vroeger veel met strikken en met trechtervormig toeloopende hekken, waar men hen met honden injaagt en daarna met lansen afmaakt, gevangen. Zoo werd indertijd bij de terreinverkenning in het oostelijke deel der hoogvlakte in de later geopende en beplante kloof van Talang Toetong een grootscheepsch aangelegd systeem van achter elkaar liggende vanghekken, wier openingen van verborgen strikken voorzien waren, gevonden; terwijl overal anders in het terrein, vooral op smalle overgangen, valkuilen, met gedeeltelijk nog daarin liggende skeletten werden aangetroffen: een bewijs, dat deze aasjagers hun kuilen nooit geregeld afliepen, waardoor het daarin gestorte wild soms aan den hongerdood werd overgeleverd!

Tot ongeveer 1925 trokken in dit gebied nog geregeld olifantenkudden voorbij, die van het Westen — de heden nog veelvuldig bezochte Bt. Pakiwang — over de eigenlijke Ranauhoogvlakte, oostwaarts naar de oerwouden van de G. Pesagi verhuisden. Deze trek werd door het drukke verkeer op de, 15 jaar geleden aangelegde, autowegen hoe langer hoe meer gestuit. Verschillende overblijfselen, o.a. dijbeenderen en schouderbladen, werden op een der noordelijke uitloopers van de hoogvlakte gevonden. Het tuincomplex is later naar aanleiding van deze vondsten „Paloeng-gadja” genoemd.

Nasporingen naar een der beide „Groote Rimboegeheimen” (WESTENENK), het legendarische olifantengraf, bleven ook voor mij vruchteloos, hoewel alles wat op moeras leek vlijtig doorgetrokken werd. Het andere raadsel, namelijk het probleem, waarvan de millioenen bloedzuigers jaar in jaar uit eigenlijk leven, werd daarbij in elk geval volledig opgelost: namelijk van het bloed van hartstochtelijke, uitgezogen rimboeloopers!!

Een menschenleeftijd geleden wemelde het in dit gebied, vooral aan de gemakkelijk begaanbare Bt. Sepatoehoe, nog van neushoorns, hetgeen ik ontleen aan een schriftelijke mededeeling van den heer GUSTAV FISCHER van Poelau Rimau (Palembang), den beste nog levenden kenner van de Palembangsche binnenlanden van het begin van deze eeuw. In 1930 was mij nog de standplaats van één neushoorn en een klein aantal tapirs in de ravijnen zuidelijk van de Bt. Sepatoehoe bekend. Slechts aan de hoogste, nog met primair bosch begroeide zuidhellingen van de G. Seminoeng kan men ook heden nog geregeld hun sporen te zien krijgen.

Om een eenigszins overzichtelijk beeld van den wildrijkdom van de Ranau te geven, heb ik in onderstaand overzichtje de veelvuldigheid — niet van het voorkomen, maar van de gemaakte waarnemingen — van het wild in cijfers aangeduid.

Van buiten het engbegrensde observatiegebied (ravijnen-complex Sepatoehoe) wordt de plaats van waarneming nauwkeurig aangegeven. In gevallen waar mijn waarnemingen niet kloppen met de tegenwoordige kennis, werden zooveel mogelijk andere (Europeesche) waarnemers opgegeven, om mijn ervaringen te steunen.

- I. Algemeen voorkomende diersoorten, al naar de soort in troepen levend.** — Slankaap; keesaap (m o n j e t); klapperaap; zwarte gibbon; zwarte loet o e n g; vliegende hond; olifant— G. Pesagi en Bt. Pakiwang —; maleische beer; beermarter (b i n t o e r o e n g); varaan; zwartgevekte eekhoorn; dwerg-eekhoorn; witbuik-eekhoorn; Javaansche neushoornvogel; dubbelhoornige neushoornvogel; Sumatraansche neushoornvogel.
- II. Regelmatig waargenomen diersoorten, doch slechts in enkele exemplaren, of in gering aantal.** — Bruine gibbon (o e n g k o e); waterhert; k i d a n g; n a p o e; k a n t j i l; Sumatraansche berggeit (k a m b i n g o e t a n); gestreept zwijn; tapir; neushoorn; tijger; Sumatraansch stekelvarken; langstaartig stekelvarken.
- III. Zeldzaam voorkomende, doch volkomen zeker vastgestelde diersoorten.** — Nevelpanter — zuidhelling G. Seminoeng —; goudkat; dwergkat; zwijndas; stinkdas; groote vischotter—Ranaumeer, Wai Warkoek en Aer Telanai —; boommarter; Javaansche ichneumon; Maleische civetkat; r a s s i; witsnor-palmmarter; vliegende eekhoorn; vliegende kat; reuzenslang (*Python reticulatus*); zwarte cobra (*Naja bungarus*); argusfazant; maraboe; landschildpad.
- IV. Voorkomen niet (of nog niet!) geheel zeker vastgesteld.** — Orang oetan; zwarte panter (k o m b a n g).

Thans volgen eenige aantekeningen over enkele minder bekende dieren.

Sumatraansche berggeit (k a m b i n g o e t a n), *Nemorhaedus sumatrensis*.—In tegenstelling met alle herten, kan deze eenige vertegenwoordiger der gemsachtigen in den Archipel tamelijk algemeen ook overdag aangetroffen worden. In vlak terrein zijn bok en geit meestal te samen, waarbij de bok steeds vooraan gaat. Op steile tufhellingen nam ik steeds slechts één exemplaar tegelijkertijd waar; in groote troepen schijnen zij in de Ranaustreek niet voor te komen. Het klimvermogen is buitengewoon groot en aan dat der europeesche gemzen op zijn minst gelijkwaardig. Verschillende keeren kon ik de dieren bij het oversteken van smalle, tusschen de ravijnen liggende, tuinen van heel dicht bij gade slaan. Vaak heb ik ze ook langeren tijd door mijn „binocular” op de kale tufhellingen bestudeerd. Vooral in dit, met uitzondering van de trapvormige overgangen, practisch ontoegankelijke terrein, zijn zij heelemaal niet schuw en zelfs als ze den toeschouwer ontdekt hebben, bekommeren zij zich weinig om hem. In ieder geval zoeken zij pas na geruimen tijd dekking; voordien monstereen zij den mensch met een buitengewoon waardige, hooghartige, en opvallend intelligente gelaatsuitdrukking. De bok is een indrukwekkend dier met een prachtig, roestbruin tot glanzend zwart vel en lange manen. Hij heeft de grootte van een flinken, geheel volwassen, Madoereschen geitenbok, met naar achteren gerichte, zwak gebogen hoorns, die naar het einde geleidelijk dunner worden (fig. 3). De lengte over de kromming gemeten bedraagt bij mijn trofee 20,2 en 20,6 cm.

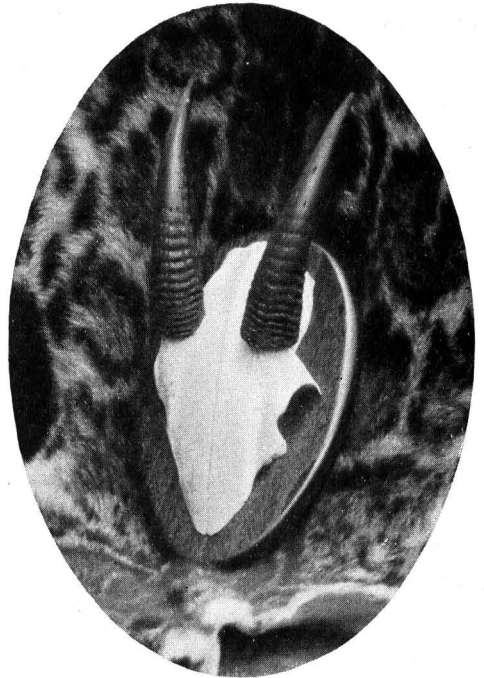

Fig. 3. Schedeldak van de Sumatraansche berggeit, mannetje.

[foto F. Rudin.]

De zorgeloosheid van het dier tegenover den mensch gaat zóóver, dat, eens op een vroegen morgen, een volkomen gezonde, buitengewoon sterke bok zich geen twee meter van den autoweg volgevreten neervlijde, waarna het dier door een inlandschen chauffeur van uit de vrachtauto neergelegd werd.

De geit heeft weinig van het imposante uiterlijk van den bok, zooals uit bijgaande foto (fig. 4), die ik aan de vriendelijke belangstelling van den heer P. F. FRANCK (taxidermist aan het Zoölogisch Museum in Buitenzorg) te danken heb, duidelijk blijkt. Zij heeft geen of slechts onaanzienlijke manen en dunne hoorns.

In een Noempanger kampong, genaamd Nater-Badak, op één der noordelijkste uitloopers van het Ranau-plateau gelegen, werden destijds k a m b i n g o e t a n-

bokken, die achter de tamme geiten aan waren, in strikken gevangen. Van enkele bijzonder flink ontwikkelde kampong-bokken wordt verondersteld, dat zij de afstammelingen van dergelijke avonturiers zijn!

Verschillende malen hebben wij kunnen constateeren, dat de dieren zich over dag, tegen de bijna loodrechte tuffellingen aan, met de hoeven en hoorns een vlakke, komvormige rustplaats uitgroeven, waarbij zij het uitgegraven zand buitenwaarts tot een soort dekking ophoopten (dit werd in 1932 eveneens door houtvester DE VOOGD, tezamen met den heer R. A. GAANDERSE, assistent

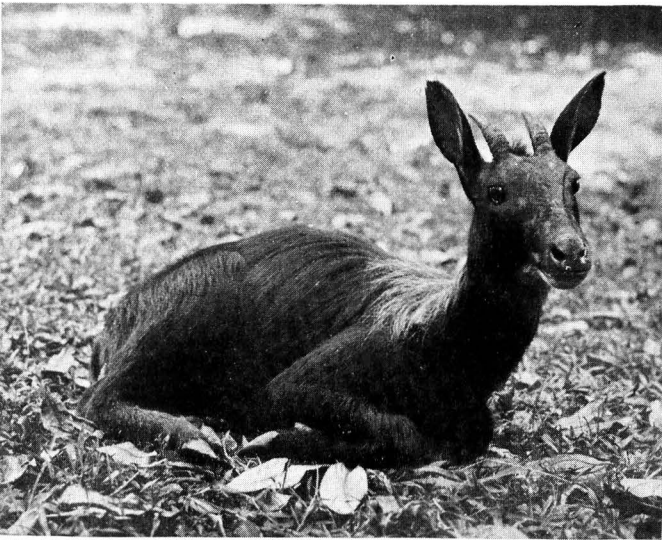

Fig. 4. Wijfje van de Sumatraansche berggeit (naar een foto P. F. Franck/ opgezet exemplaar).

van de Ond. Ranau, vastgesteld).

Bij het pas gedooide dier zijn de zolen der hoeven, evenals dat bij de gemzen het geval is, nog elastisch, om pas in den toestand van doodsverstijving hard te worden.

Jonge dieren heb ik nooit gezien, evenmin als hun sporen ooit door mij werden opgemerkt. Het vleesch van een ouden bok, dat ik eens proefde, was taai, een beetje scherp, maar niet onaangenaam van smaak.

De laagste door mij vastgestelde standplaats was in de nabijheid van Roeas, halverwege Simpang en Moearadoewa, dus niet hooger dan ongeveer 450 m! In het zelfde gebied werd ook eens een exemplaar door Dr H. R. A. MULLER, te Buitenzorg, opgemerkt. ¹⁾

(Wordt vervolgd)

W. F. RUDIN.

¹⁾ Tijdens een kort verblijf in het Zuiden van de Lampoengs—eind December 1934—verzekerde men ons, dat de k a m b i n g o e t a n (een beschermde diersoort!) in het rotsige heuvelland tusschen Oosthaven en den Radjabasa tot zéér dicht bij de kust van de Lampoeng-Baai voorkomt.

Tal van andere — ook biologische — bijzonderheden over de Sumatraansche berggeit kan de lezer putten uit het mooi geïllustreerde artikel van Dr EDW. JACOBSON in dit tijdschrift, jg. 7, 1918, blz. 129-134.